

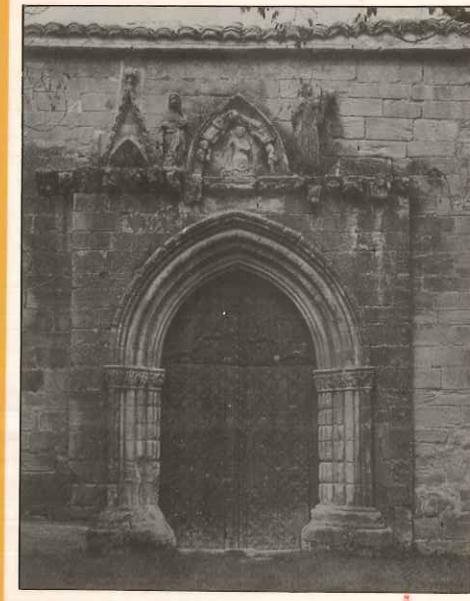
Colección "Pa de Casa"

5

Desideri Lombarte Arrufat

PENA-ROJA I VALLIBONA, POBLES GERMANS

PENA-ROJA I VALLIBONA, POBLES GERMANS

Desideri Lombarte Arrufat

Desideri Lombarte Arrufat

Colección "Pa de Casa", 5.

PENA-ROJA I VALLIBONA,

POBLES GERMANS

FICHA CATALOGRAFICA

LOMBARTE ARRUFAT, Desideri

Pena-Roja i Vallibona, pobles germans/Desideri Lombarte Arrufat.— Zaragoza: Diputación General de Aragón. Departamento de Cultura y Educación, 1987.

62 p.; 19 cm.— (Pa de Casa, 5).

ISBN: 84-505-5443-8

I. Título

849.9-2"19"

INDICE

Prólogo	7
Nota preliminar	11
Representació	15
Acte primer	21
Acte segon	26
Acte tercer	30
Pena-roja i Vallibona, pobles germans	35
Acte primer	37
Acte segon	42
Acte tercer	52
Acte quart	57

© Desideri Lombarte Arrufat

Edita: Diputación General de Aragón.
Departamento de Cultura y Educación.

Coordinación y maquetación: José Luis Acín Fanlo.

I.S.B.N.: 84-505-5443-8

D.L.: Z-764-87

Imprime: INO-Reproducciones, S.A.

Sta. Cruz de Tenerife, 3 - 50007 Zaragoza

PROLOGO

En el origen de estas líneas que sirven de presentación a la singular muestra de cultura popular recogida bajo el título *Peña-roja i Vallibona, pobles germans* hay simultáneamente una fortuna y una desgracia. La primera es la amistad que me une con el autor del libro, amistad por la que acepto el penoso encargo de prologarlo. Y es penoso por una desgracia de la que haré mención.

Cuando en enero de 1985 propuse al Departamento de Cultura y Educación de la Diputación General de Aragón la edición de este trabajo, lo hice con el convencimiento de su mérito y con el respaldo que significaba la revitalización de una tradición centenaria a través de su puesta en escena por los vecinos del pueblo en las postimerías de la primavera anterior. Efectivamente, los días 2 y 3 de junio de 1984 se había celebrado en Peñarroya de Tastavins el encuentro septenal entre la gente de esta entrañable villa aragonesa y las de otra de la Comunidad valenciana, Vallibona, ligada históricamente al hecho conmemorado. La escenificación de la hermosa

leyenda se hizo con inteligencia y con corazón. Si la primera correspondía por derecho al autor de los textos, el corazón lo puso todo el pueblo y en especial el entonces Secretario del Ayuntamiento, nuestro común y llorado amigo Ramón Boj. Un trágico accidente nos lo arrebató en el verano de 1985. A él hubiera correspondido redactar este prólogo, como yo mismo apuntaba en la propuesta que antes mencioné. Por ello quiero rendir con estas líneas un homenaje a su memoria, testimoniando el afecto y el aprecio en que le teníamos todos los que le tratamos en el pueblo, en la comarca, en la provincia y en nuestra Comunidad autónoma.

El autor explica en su nota preliminar los orígenes de la tradición y el proceso que ha seguido para elaborar los textos que componen el libro. Careciendo de antecedentes documentales ha debido recurrir a la pura creatividad para componer el poema *La Processó de Vallibona* que aparecerá en un próximo volumen de esta misma colección, con otros trabajos poéticos. En él se contienen ya los elementos básicos de la primera versión dramática, que tiene aires de poema épico pero que hubiera resultado un tanto fría si se hubiera representado así. Por ello constituye un acierto la segunda versión en la que sacrifica la solemnidad para conseguir una aproximación al auditorio. Demuestra el autor buen sentido al recoger nombres y datos de la narración escrita por Manuel González Martí, pero sin caer en las

deformaciones fantasiosas que tal relato contiene. El resultado final es una pieza dramática en la que se combinan la prosa y el verso, logrando una dinámica interna que obtuvo magníficos resultados en el momento de la representación.

A pesar de que la tradición es muy simple, quisiera considerar brevemente su alcance y el significado que en estos momentos tiene. La búsqueda de mujer o marido en un pueblo vecino ha sido tradicional en el mundo rural por razones muy diversas: incrementar la hacienda, evitar la consanguinidad, fortalecer relaciones mercantiles, etc. En el caso que nos ocupa, la llegada a Peñarroya de Tastavins de siete mozos de Vallibona en busca de esposa, tenía motivaciones más dramáticas: la peste había asolado la comarca y el pueblo podría desaparecer. Hay dos valores a destacar en el suceso; primero, el amor a la propia tierra de los hombres de Vallibona, y segundo, el espíritu solidario de las mujeres de Peñarroya al acceder a la propuesta de matrimonio. El que las bodas se celebren en el pueblo de ellas corresponde a tradiciones ancestrales, pero la ritualización del retorno colectivo cada siete años es un hecho singular de gran significado en estos momentos.

La actual división administrativa del país en Comunidades autónomas traza a veces fronteras indeseables, e incluso se han rerudecido xenofobias larvadas en tiempo pasado. Precisamente en la comarca turolense del Matarraña tenemos

dos testimonios que contradicen la nefasta tendencia a excluir por razones de simple territorialidad. Uno es el encuentro septenal que comentamos y que ha sido reforzado por los textos de este libro. Otro es la publicación de la revista SOROLLA'T en Calaceite, que intenta ser el órgano de expresión de dos comarcas, una aragonesa, el Matarraña, y otra catalana, la Terra Alta de Tarragona. Aún cabría añadir un tercer elemento: la Mancomunidad Turística del Maestrazgo, que aúna esfuerzos e intereses de localidades pertenecientes a dos provincias de distinta Comunidad autónoma: Castellón y Teruel. E incluso un cuarto, manteniéndonos en el ámbito de nuestra provincia. Se trata del hermanamiento entre las ciudades de Alcañiz y Tortosa, que cada año incrementa la relación y el intercambio socio-cultural entre ambas localidades.

En este sentido me parece absolutamente valioso el trabajo de Desiderio Lombarte, al margen de su innegable mérito literario. Contribuir al fomento de la fraternidad entre dos comunidades humanas significa haber entendido uno de los propósitos de la vida. Ahora es preciso que se incrementen los frutos de su trabajo, consolidando la representación escénica con ocasión del encuentro septenal entre los dos pueblos hermanos. Las gentes de Peñarroya de Tastavins tienen la palabra, y las instituciones los medios para que el discurso sea plenificador.

Francisco Javier Aguirre
Jefe del Servicio Provincial de Cultura
y Educación de la Diputación General de Aragón.
Teruel

NOTA PRELIMINAR

Tota la vida mos han dit lo mateix. I cada set anys mos ho han anat repetint quan dien: “Enguany venen los de Vallibona”.

I els nostres iaios mos tornaven a contar la història de sempre: ...“i diuen que hi va haver molta misèria i malalties i pesta ... i la seca, molts anys de seca ... i que va morir moltíssima gent” ... “Conten que a Vallibona no hi va quedar cap fadrina y que els pocs xics mossos que van quedar, van vindre a buscar dona a Pena-roja... que set xiques de Pena-roja van anar a casar-se a Vallibona... que van tindre fills i que la Vila, a poc a poc, se va anar recuperant”.

“Per això tornen cada set anys, un per cada dona que se'n van emportar, a donar gràcies a la Mare de Déu de la Font i a visitar als germans que som natres”.

“Diuen que fa molts anys que venen, moltes centúries”...

La història o llegenda ha passat de pares a fills per moltes generacions de pena-rogins i de vallibonencs i, que jo conega, no mos ha arribat

cap escrit que dono fe de la història que mos conten.

Es un tema atractiu que sempre m'ha interessat molt.

L'estiu de l'any 1982 vaig anar a Vallibona per primera volta. Allí tampoc coneixien cap escrit, ni antic ni modern, que confirmare la història que a'n ells los ha arribat de pares a fills com a natres.

L'any 1983 arriba a les meues mans un llibre titulat "Contes del pla i de la muntanya" escrit per Manuel González Martí l'any 1948, a on ix la història.

González Martí no escriu la llegenda tal com a natres mos l'havien contada i la detallada història que ell conte me pareix més fantàstica que real i natres tenim per real i verdadera la nostra històrica relació en la gent de Vallibona.

Tot això m'anime a escriure un Poema que titulu "La Processó de Vallibona" i que porte als seus versets la tradicional versió d'eixa història.

Aquí haguere quedat tot de no ser que l'any 1984 – "Tornen los de Vallibona!!".

Un té una idea: Representar la història.

Perqué no fas –me diu– una versió per a teatre del conte de González Martí?

Jo li dic: No te la faré perque eixa història no me la crec. Tinc un Poema. Si vols escriuré una

representació basada en lo Poema. L'home em diu: Fes-ho.

I ho vaig fer.

Ell se va moure. Va tindre l'ajuda del Departament de Cultura i Educació de la Diputació General d'Aragó i la del Servei Provincial de Cultura de Teruel. Va conjuntar als actors de Pena-roja i Vallibona i va posar mans a l'obra.

Mentrestant se va publicar a'n un diari una traducció del conte de González Martí que va interessar molt a la gent i va tindre molt ressò.

Això va determinar que férem una modificació de l'obra incluint-hi nous personatges i ampliant lo text original.

I així es va representar a l'Església parroquial de Santa Maria la Major de Pena-roja, gràcies als vallibonencs i pena-rogins que van participar i col.laborar i a l'ajuda del Conseller de Cultura i Educació de la Diputació General d'Aragó.

Al llibre hi trobareu les dos versions de la representació "Pena-roja i Vallibona pobles germans".

No tenen cap més pretenció que la de recordar respectuosament a tots los vallibonencs que per tantes centúries han fet lo camí de Vallibona a Pena-roja i a tots los pena-rogins que els han rebut.

D.L.A.

REPRESENTACIÓ

REPRESENTACIÓ

Protagonistes:

Set dones de Pena-roja i'l Capellá.
Set hòmens de Vallibona i el Capellá.
La mort.
Apestats.
Narrador.

Comensament. Narrador. Cor d'apestats. La mort. Teló Baixat.

Música gregoriana. (De profundis, Requiem, etc.)

Narrador a fora a un costat, vestit de joglar, vestit brillant i llampant.

Narrador

Pels anys mil i tres-cents
Hi havie molta fam
I mort i pesta.
Morie la gent gran,
La canalla i els vells.
Ne van morir molts cents.
Les viles queden buides,
Los fossars queden plens.

Los carratells eixuts,
Los graners sense blat
I les pallisses forres.
Erms bancals i olivars.
Los corrals oberts,
Sense pastor els bestiars.

*S'alce el teló. Decorat blanc. Llum groga.
Apestats p'en terra. Anant d'aquí cap allá.
Molt malalts.*

La mort passave per les cases,
I sese compasíó
Se n'emportave
Al fill, al vell,
Al pare i a la mare.

Un mal aire.
Les mans i els peus gelats,
Lo cap ardent,
Un caufret,
Lo cos unflat,
Un rogall
I la mort al brancal.

Cor d'apestats
Ai Nostre Senyor,
Ai pobrets de natres.
La mort al cantó.
Ja puge les escales.
Puja, puja mort segura,
No es pot viure mes així.
Eixa mal lo cap, eixa calentura,
Eixa agonia. Més val morir.

Entre la mort. - Saltant i ballant
Qui ere que em cridave?.
Qui vol vindre en mi?.

Un apestat
Eixos d'allá eren.
No vingues cap aquí.

Un atre apestat
Hem segut tots, negra mort,
Que volíem que vinguères.
Més val que ho tirem a sort.

La mort va per agarrar-ne un i ell se defense.
Saltant i ballant
Ai traidora mort,
Que te n'has d'emportar
En aquell d'allá,
Que jo no sóc.

Un atre apestat
Vine, vine ací,
Emporta-te'm a mi.

La mort. - Saltant
No, no, a tu demà
Te vindrà a buscar.

Un apestat
Ai lo cap, ai lo meu cap.

Un atre
Tin menjar. Vols un trós de pà?.

Lo primer

No. Aigua vull, que tinc set.
Aigua. Aigua. Només un glopet.
Aigua de la font,
Que em banyaré el front.

La música puge de tó. La mort s'envà emportant
als apestats d'un en un i de dos en dos. Los
apestats se van resistint tant com poden.

Només ne queden tres o quatre de vius, però
molt dolents.

Van bevent aigua d'una galleta en un culler.
Se mouen en dificultat. Poc a poc s'eixequen
d'en terra.

La mort ja no torne a entrar.

Música alegre
Llum blanca.

Narrador

Les cases buides,
Les portes obertes.
Un vell al racó gemecant.
Caie la gent jove
Com cauen al bancal
Al tall de la dalla
Les espigues de blat.
Les persones mes fortes
Anaven aguantant.

Los apestats que han salvat la vida, estan drets.
S'aginollen com si resaren.
Música de Mozart. L'Ave Maria. Sinfonia del

"Nuevo Mundo", etc.

FI DEL COMENÇAMENT
BAIXE EL TELÓ

Acte primer

Narrador. Cor de dones de Pena-roja, vestides
de blanc, a baix, en lo Capellà davant. Cor d'hò-
mens de Vallibona, vestits de blau, baixant en lo
Capellà davant.

Decorat gris.

Narrador

Sense dones va quedar Vallibona,
A Pena-roja pocs homens van quedar.
I set hòmens van vindre a Pena-roja,
Set dones a Vallibona van anar.

Capellà de Vallibona

Salut bona gen de l'Aragó,
Salut bona gen de Pena-roja,
Venim de Vallibona,
Del Reine de València i Castelló.

La pesta, la fam i la misèria,
Per tanta malaltia i sequedat,
La Vila está deserta
I molt pocs n'hem quedat.

Eixos fornits fadrins de Vallibona
Que es voldrien casar
I allà no troven dona,
Venen aquí per si en poden trobar.

En mi venen per serres i barrancs
Eixos mossos valents de Vallibona.
Per Coratxá hem passat,
Allí hem vist una dona
Que guardave el bestiar.
Més avant, dos pobres agüelets
Collint carts a un bancal.
Hem passat pel Cingle de Sant Jaume,
I més avall per un pinar molt gran.
Hem vist unes roques molt altes i roges
I natres camí avall.
Hem vist la vostra Vila
I el fum que s'eixeque per damunt dels teulats.
I bancals d'amelers
I bancals de vinya i olivars,
Al sol d'avall lo riu
I molts bancals de blat.
Tot això ho he dit jo,
ara ells diran.

Fadrí 1
Jo tinc bona terra i bon bestiar.

Fadrí 2
Jo tinc una casa i tinc un hort.

Fadrí 3
Jo tinc un mas i un carrascal.

Fadrí 4
Jo sóc carboner i faig carbó tot l'any.

Fadrí 5
Jo sóc pastor de bous i vaig pels prats.

Fadrí 6
Jo sóc espardenyer, faig socs i avarques.

Fadrí 7
Jo sóc germá d'aquell
i no tinc res, tot ho té ell.

Cor de Fadrins
I lo que tots tenim
Es ganes de trobar
Una xica bonica
I poder-mos casar.

Fadrí 1
Una xica bonica que arribo a tot arreu
i no vaigue de pressa.

Fadrí 2
Que tingue bona veu
i que no parlo massa.

Fadrí 3
Que sigue bona xica
i que s'estigue a casa.

Fadrí 4
No cal que sigue rica
si está sana.

Fadrí 5
Que sigue jove i lista
i que no ho sigue massa.

Fedrí 6

I ben treballadora
i bona llauradora.

Fedrí 7

Jo la vull prima i alta,
alegre i balladora,
que gorda i rebasuda,
trista i panda
ja ho serà si es fa vella,
i jo vull viure en ella
una vida molt llarga.

Capellà de Pena-roja

Senyor Rector de Vallibona
I jóvens ben parlats que en ell veniu.
Aquí teniu
Les xiques més garrides de tota Pena-roja.

Que no es voldran casar
Ni en masades ni en horts
Ni en bous ni en bancals ni en bestiar
Que voldran hòmens bons,
Tranquils i ben parlats,
Bons pares per als fills
Que elles puguen donar.

Que elles pàron en ells
A vore que els diran.

Pena-rogina 1

Que sigue bo i valent.
Que tingue lo que tingue, tant me fa.

Pena-rogina 2

Jo seré masovera si ell vol ser masover.

Pena-rogina 3

Jo pastora seré que m'agrade el bestiar.

Pena-rogina 4

Igual espardenyer, forner o fuster,
Per a mi ha de ser un home com cal.

Pena-rogina 5

Dona de carboner voldria ser
Per a viure tot l'any al carrascal.

Pena-rogina 6

Ai, jo, pobra de mí, no ho sé,
si és ros, ben alt i prim, ja val.

Pena-rogina 7

Per a mi lo rader,
Lo rader que ha parlat.

Cor de pena-rogines

Lo que totes volem
Es un home formal,
Lo primer que mos vullgue de valent.
Lo demés és igual.

Cau lo teló.

Final del acte primer.

Acte segon

No cal narrador. Cor de dones de Pena-roja, vestides de núvia, en mantellina al cap. Cor d'hòmens de Vallibona, vestits de blau. Los dos Capellans revestits.

Decorat blau claret, en una estampa de la Mare de Déu de la Font.

Música romàntica. Repicar de campanes.

Cor de pena-rogines

Mare de Déu de la Font bendita,
Per nostra voluntat,
En tota llibertat,
Venim ací set xiques de la Vila.

Mos voldríem casar,
si és que ells mos volen,
en eixos set fadríns
i ser les dones
que els puguen donar fills
i els puguen ajudar,
per a bé o en lo mal,
per a totes les coses.

Cor de vallibonencs

Mare de la Font, Mare de Déu,
Mos voldríem casar, si mos dixeiu,
En eixes set fadrines que veeu
I com que sou sa Mare, coneixeiu.

Vindran a nostra Vila,
Cuidaran nostres cases,
Alegraran la vida
Nostra i dels nostres pares.

D'eixos ventres redons
Vindran nous fills al poble.
D'eixos pits i mugrons
Mamarà la gent jove.

Cor de Capellans

En lo nom de Déu,
Davant de sa Mare,
Xiques de Pena-roja, los voleu?.

Cor de pena-rogines
Si que els volem, Pare.

Cor de Capellans

Hòmens de Vallibona,
Voleu a'n eixes dones.

Cor de vallibonencs
Les volem per a dones i mares.

Cor de Capellans - Los donen la benedicció
Si és que tant los voleu,
Tan com natres hem vist,
Davant de la Mare de Déu
Per a sempre quedareu units.
En lo nom del Pare, del Fill i del Esperit.

Set parelles, com set arbres,
Set troncs i moltes rames,
Com oliveres, com a carrasques.

Creixe i fruits doneu.
En lo bé i en lo mal
Voleutos sempre igual,
Aneu allí a on aneu.
A casa, al carrer o al bancal.
Esteu allí a on esteu.

Cor de pena-rogines
Natres set que ja som
Les dones que heu buscat,
Ara mos heu de dir
Com és la vostra Vila i com s'hi va,
Per quin camí.

Cor de vallibonecs
La Vila és xicoteta
pero bonica i clara,
entre cingles ficada,
mirant al riu discreta,
de cara al sol blanqueta,
de cara als horts plantada.

Per a anar-hi d'aquí,
S'hi va a camí del mar,
per serres i per moles. Bon camí,
lo camí de llevant.

Capellà de Vallibona
Quan arribreu allí,
Voreu la vall tan bona
Que direu: Vallibona.
Quede'mos sempre aquí.

Cor de vallibonencs
Eixa és la nostra Vila,
menuda i amagada,
però clara i bonica,
entre cingles ficada.

Lo Cérvol regue els horts,
als horts hi ha hortalices.
Poble voltat de fonts,
d'aigües fresques i llimpies.

Cor de pena-rogines
Si eixa és la Vila vostra,
contentes vindrem natres,
dixarem Pena-roja,
vindrem a viure en vatre.

Capellà de Vallibona
Ara món anirem
camins amunt, moles avant,
i un dia tornarem
moles vant cantant
donant gracies a Déu i a la Mare de Déu.

Cor de pena-rogines
Mare de Déu de la Font,
natres mo n'hem d'anar
i a la vora del riu i de l'hort
Tu t'hauràs de quedar.

Vindran a fer-te companyia,
Tu no et quedarás sola,
que tens tota la gent de la Vila,
tota Pena-roja.

Se'n van. Lo Capellà davant. I les set parelles, de dos en dos.

Música forta.
baixe el teló.

Final de l'acte segon

Acte tercer

Narrador. Capellà de Pena-roja. Capellà de Vallibona. Le set parelles en xiquets més menuts de 7 anys.

Si pot ser vestits de aragonesos i valencians.

Decorat verd claret.
Música triamfal.

Narrador

Los bancals de blat verdegen,
los prats estan florits,
los barranquets humits,
totes les herbes creixen.

La ginesta i l'argilaga, grogues,
blaus lo romer i timó,
la melca i agaó.
Brosten al barranc les sargues i les bogues.

Lo crespell blanquege pel solà,
les porrasses espiguen a les moles,
a l'hort van creixent les corrotjoles,
Florixen los ginebres al pinar.

Al poble assossegat de Vallibona
hi ha un gran brogit de gent.
Se'n prepare una festa,
Bateix o casament?.

Les dones van al forn a fer pa.
La gent dels masos baixe cap a la Vila,
donen menjar al bestiar,
repleguen l'haveria.

Los hòmens de la Vila
se'n van en Processó
per barrancs i muntanyes
cab a l'Aragó.

Porten les millors mules,
en les pells de moltó,
les mantes morellanes,
i ben ple el cornaló.

Fa un ventet fresquet barranc amunt,
uns pugen a cavall,
uns atres van a peu.
Xarrant i caminant pel camí avant.

Pujant la revolteta,
al Planet Verd dinaven,
i a la brolla fresqueta
les mules pasturaven.

A mitja tarde el sol
està per damunt del Vila-Sans.
Han baixat les Vinyasses,
les Roques del Masmút i més avall,
Al Pigró de Sant Miquel
se revestix solemne el Capellà.

La Justícia i la gent de Pena-roja
espere al Pont Tallat.

Se troben i fan les reverències.

La Justícia i la gent de Vallibona
passen a davant.

La Justícia i la gent de Pena-roja
se queden ressagats.

Mare de Déu de la Font bendita,
Mare nostra,
Mare de Pena-roja, Mare de Vallibona.

Arribats a l'Ermita,
a la vora del riu,
la Mare de Déu esta contenta,
i el Xiquet s'enriu.

S'alce el teló. Continue la música. Lo Capellà de Pena-roja espere en lo Guió a la mà. Ixen losòmens de Vallibona en lo Capellà davant en lo Guió a la mà. Se saluden los Guions. Se vent una "Salve Regina" cantada per les pena-rogines, de l'escenari.

Cantant la Salve, ixen les dones en los xiquets, uns a la mà, los mes menudets al coll.

Cor de vilabonencs i pena-rogines

Tornem de Vallibona,
tornemòmens i dones,
tornem a la Font nostra.

Cantant ...

"En zarza y Fuente renaces,
Madre de Dios de la Fuente".

Los fills venen en natres,
fills de pena-rogines,
per conèixer a sa Mare.

Cantant ...

"En zarza y Fuente renaces,
Madre de Dios de la fuente".

Narrador

Tornen a Vallibona
los vilabonencs.

Queden a Pena-roja
los pena-rogins.

I la Mare de Déu de la Font,
a la vora del riu,
en lo Xiquet al braç
que s'enriu.

Set anys que passaran
i set anys que han passat.

Als set anys tornaran,
uns més vells,
uns més grans,
uns que ja no ho voran.
Germans de nostra raça
uns atres naixeran.

La gent de Vallibona
torne cada set anys,
com torne el fill a la casa del pare
quan es gran,
com torne l'aigua al mar,
i tornen los moixons al mateix niu
cada any.

I la Mare de Déu de la Font,
a la vora del riu,
espere serena que tórnons,
i son Fill se'n riu.

Torneu vallibonencs,
torneu sempre,
que la Mare de Déu
i Pena-roja esperen.

Música trionfat fortia.
Cors, Capellans i xiquets saluden al públic en les
mans altes.

Baixe el teló molt a poc a poc.

AIXÍ S'ACABÉ LA REPRESENTACIÓ

Escrita per:
Desiderio Lombarte Arrufat l'any 1983.
Per a l'any 1984 que vindran
los de Vallibona.

PENA-ROJA I VALLIBONA POBLES GERMANS

PENA-ROJA I VALLIBONA POBLES GERMANS.

Representació de la tradició històrica de la germandat entre els dos pobles.

Los noms de les set pena-rogines i sa iaia. Los noms dels set vallibonencs i els dels Viqueris, són de ficció i s'han tret d'un Conte de Manuel González Martí.

Acte Primer

Personatges: La tia Maria. Dos xiquets. Apestats. La Mort.

La tia Maria fa calça a'n una cadira.

Los xiquets donen uns copets a la porta i criden:

– Tia Maria, tia Maria!. Que som natres.

La tia Maria

– Ui, ui, ui, ja estan aquí eixos angelets. Que bonicos que són. Si no fore per ells no sé que serie de mi... sempre tan sola.

– Bé, bé. Això es cosa de iaies com jo.
Ja vaig, ja vaig. Espereu un momentet!.

La tia Maria s'eixeque i va a obrir la porta.
Los xiquets entren.

Los xiquets

- Com està tia Maria?. Ja tornem a estar aquí.
Ja perdonarà, però mos ho passem tan bé en
vosté que mos estimem més vindre aquí per a
que mos conto coses que anar a jugar en los
atres xiquets.

La tia Maria

- Bé, bé, està bé. Jo tamé neecessito que vin-
gueu a vore'm. Per-qué si no fore per vatre
no sé que serie de mi.
- Qué voleu que vos conta avui?.

Los xiquets

- Avui mos podrie contar la història de Vallibona
i Pena-roja.

La tia Maria

- Tu sempre vols saber coses d'eixes.
- Per-qué em preguntés per la història de Pena-
roja i Vallibona?.

Los xiquets

- Per-qué a nit a casa quan sopàvem, los meus
iaios comentaven: –Enguany ja els toque bai-
xar als de Vallibona. No?.
- Per això ho pregunto, tia Maria. Vosté que sap
tantes coses, conto-mos-ho.
- Per-qué jo se que va ser verdat. I hai sentit dir
que va començar de manera molt trista. Però
que tot va acabar bé. Com si Vallibona i Pena-
roja foren un sol poble.

La tia Maria

- Sí, sí, està bé. Està bé. Tos ho contaré.
La tia Maria dixe de fer calça. Les mans plegades
a la falda i com si s'enrecordare, diu:
Allà pel mil tres-cents
hi havie molta fam
i mort i pesta.
Morie la gent gran,
la canalla i els vells.
Ne van morir molts cents.
Les viles queden forres,
los fossars queden plens.

- Tot va ser molt trist, com tu dies abans, xiquet.

Les cases i famílies
se queden sense res.
Los carratells eixuts,
los graners sense blat
i les pallisses forres.
Erms bancals i olivars.
Los corrals oberts,
sense pastor els bestiars.

La mort passave per les cases,
i sense compasió
se n'emportave
al fill, al vell,
al pare i a la mare.

Un mal aire,
les mans i els peus gelats,
lo cap ardent,
un caufret,

lo cos unflat,
un rocall
i la mort al brançal.

Los apestats se mouen en dificultat.

Apestats

Ai nostre Senyor,
ai pobres de natre,
la mort està al cantó,
ja puge les escales.

Puja, puja mort segura,
no es pot viure més així.

Eixa mal lo cap, eixa calentura,
eixa agonia. Més val morir.

Entre la mort cantant i ballant.

La mort

- Qui ere que em cridave?.
- Qui vol vindre en mi?

Un apestat

- Eixos d'allà eren.
No vingues cap aquí.

Un atre apestat

- Hem segut tots, negra mort,
que volíem que vinguères.
Més val que ho tirem a sort.

La mort va per agarrar-ne un i ell se defense.

La mort saltant i ballant.

Un apestat

- Ai traidora mort,
que te n'has d'emportar
a'n aquell d'allà,
que jo no sóc.

Un atre apestat

- Vine, vine aquí,
emporta't-em a mi.

La mort brincant

- No, no, tu demà
te vindré a buscar.

Un apestat

- Ai lo cap, ai lo meu cap.

Un atre apestat

- Tin minja. Vols un tros de pa?.

L'atre

- No, aigua vull, que tinc set.
Aigua, aigua. Només un glopet.
Aigua de la font,
que em banyaré el front.

Los apestats van resistint lo que poden.
Se mouen en dificultat.

La mort ja no torne a entrar.

La tia Maria

- Les cases forres,
les portes obertes,
un vell al racó gemegant.
Caie la gent jove
com cauen al bancal

al tall de la dalla
les espigues de blat.
Les personnes mes fortes
anaven aguantant.

ACABE L'ACTE PRIMER

Acte Segon

Personatges

La tia Maria. La tia Petronil.la (iaia de les pena-rogines). Mossen Pinyol (vicari de Vallibona). Mosen Brunyó (vicari de Pena-roja). Les set pena-rogines. Los set vallibonencs. Los dos xiquets que escolten la història que va contant la tia Maria.

La tia Maria

- Sense dones va quedar Vallibona, a Pena-roja pocs hòmens van quedar. I set hòmens van vindre a Pena-roja, set dones a Vallibona van anar.
- Un diumenge a mitat vesprada, quan la gent de Pena-roja ja havia anat a missa de dotze i havia dinat, va arribar a la Vila mossen Pinyol, lo vicari de Vallibona, acompanyat de set mossos vallibonencs. Com que mossen Pinyol coneixie a iaia Petronil.la, per-què a casa d'ella fee la vida mossen Brunyó, va anar a casa d'ella.

La tia Petronil.la ere la més bona dona del món. Una santa.

A tia Petronil.la havie arreplegat alguns jóvens que van quedar sense família després de tantes malalties i degràcies. En ella vivien tres xiquets molt jovenets i set xiques casadores. Pero tot això mossen Pinyol no ho sabie. L'únic que sabie, ere que allí podie trobar a mossen Brunyó.

Així que mossen Pinyol va quedar sorpres quan va entrar a casa de la tia Petronil.la.

Mossen Pinyol toque a casa de la tia Petronil.la.

Mossen Pinyol

- Tia Petronil.la, tia Petronil.la.

La tia Petronil.la

- Ja va, ja va. Qui serà en estes hores?. Haurà passat alguna cosa?. Qui pot ser?.

Mossen Pinyol

- Tia Petronil.la, que tal estem?. Cada dia la veig més jove. Pareig una xiqueta.

Tia Petronil.la

- Ui, mossen Pinyol. Vosté sempre tant bromiste. Com estem després de tantes desgràcies?. Ui, va acompanyat d'un munt de gent. Que jóvenes i que majos.

Que porte entre cap i cap, mossen Pinyol?. O qué és lo que passe?, perqué això no és normal. Vosté sempre baixe sol.

Mossen Pinyol

- No tia Petronila, no passe res... i pase tot. Però venia aquí per si estave mosen Brunyó.

Tia Petronil.la

- Avui ha dinat com tots los domenges a casa meua, perqué li agrada molt lo recapte que faig i al mateix temps aprofite i parle en eixes xiquetes que en mi estàn. Les pobres, se van quedar sense ningú i mossen Brunyó i jo intentem educar-les i pujar-les lo millor que sabem.

Mossen Pinyol

- Ai que bones persones que són vosté i mossen Brunyó.

Tia Petronil.la

- Mossen Brunyó, miro qui hi ha aquí.

Mossen Brunyó

- Mossen Pinyol, quina alegria. Vosté per aquí. Com estem?. Xe, me pareix impossible vore'l per ací. S'en recorde de mossen Jesús, mossen Pere, mossen Martí. Tots han mort, Quantes malalties. Però vosté sempre s'ha sabut cuidar.

Mossen Pinyol

- L'alegria és meua, mossen Brunyó. Dixo'm salutar a'n eixes jovenetes. Que això pareix un miracle.

Y encarant-se als vallibonencs, diu:

- I vatreu feu lo favor de passar, no sigueu vergonyosos. Mireu quines xiques teniu aquí.

Unes santes són. I que boniques que són.
Pero passeu i les saludareu. Feu lo favor de passar.

Mossen Pinyol diu:

Salut bona gent de Pena-roja,
salut bona gent de l'Aragó,
venim de Vallibona,
del Reine de València i Castelló.

La pesta, la fam i la misèria,
per tanta malatia i sequedad,
la Vila està deserta
i molt pocs n'hem quedat.

Eixos mossos valents de Vallibona
que's voldrien casar
i allà no troben dona,
venen aquí per si en poden trobar.

En mi venen per serres i barrancs
eixos mossos valents de Vallibona.
Per Coratxà hem passat.

Allí hem vist una dona
que guardave el bestiar.

Més avant dos pobres "agüelets"
collint carts a un bancal.

Hem passat lo Cingle de Sant Jaume
i més avall per un pinar molt gran.

Hem vist unes roques molt altes i roges
i natres camí avall.

Hem vist la vostra Vila
i'l fum que s'eixeque per damunt dels teulats.
I bancals de vinya i olivars.

Al sol davall, lo riu
i molts bancals de blat.

Tot això ho he dit jo,
ara ells dirán.

La tia Petronil.la

- Ja me pareixie a mi que mossen Pinyol portave alguna cosa entre cella i cella.

Ai mossen Pinyol. Si no el conequera.

Mossen Brunyó, faigue algo que mosen Pinyol mos les casará sense més ni més. Uí Santa Maria de la Font Bendita. Que mossen Pinyol trame algo que passarà i no mo'n enterarem.

Mossen Brunyó

- Pero tia Petronil.la, vosté creu que mossen Pinyol farie cap cosa mal feta. Que nostre Senyor la perdono.
Jo parlaré en ell i en eixos xics. A vore que s'han cregut!.

- Senyor Rector de Vallibona
i jóvens ben parlats que en ell veniu,
aquí teniu
les xiques més garrides de tota Pena-roja.
Que no es voldran casar
ni en masades ni en horts,
ni en bous ni en bancals ni en bestiar,
que voldran hòmens bons,
tranquils i ben parlats.
Bons pares per als fills.
que elles puguen donar.

- Ara bé, la radera paraula la tenen elles i vatre.

La tia Petronil.la

- Ai quina alegria me donen, mossen Pinyol i mossen Brunyó. Que bones persones que són.

Eixes xiques que no tenen a ningú, que millor qué casar-se en estos bons hòmens. Però eixes coses se les tenen que parlar entre ells.

Domenica

- Gràcies mossen Brunyó.

A mi me diuen Domenica perquè vaig nàixer en domenge, dia del Senyor.

A mi me val
que sigue bo i valent,
que tingue lo que tingue
tant me fa.

Mossen Brunyó

- Veeu, la primera i una santa. Com la tia Petronil.la.

Mossen Pinyol

- Domenica, bona xica eres. Aquí tens a Justino que es just com la voluntat de nostre Senyor.
- Es germà d'aquell,
lo pobre no te res,
tot li van donar a l'atre.
Pero bo, valent i just, si ho és.

Justino

- Jo no més vull
que sigues bona xica

i que estigues a casa
quan jo te neçesita.

Mossen Pinyol

– Mossen Brunyó. Justino la portarà bé.

Mossen Brunyó

– Tal com ella es mereix. Verdat, tia Petronila?

Caridat

– Me diuen Caritat
i pobra sóc.

A mí con tal que sigue ros,
ben alt i prim, ja val.

Mossen Pinyol

– Caritat, com que has sabut esperar i has tingut
fé, aquí tens un mosso que ademés de ser alt
i prim i ros, te bona terra i bon bestiar.

Mossen Brunyó

– Veu, mossen Pinyol, ella, com vosté diu, té
totes les virtuts teologals.

Colàs

– Com tal sigue bonica,
que tingue bona veu i que no parlo massa i
sigue bona xica.

Primitiva

– Al camp m'he criat
i Primitiva soc.
Dona de carboner voldria ser
per a viure tot l'any al carrascal.

Mossen Pinyol

– Primitiva eres i sincera pareixes. Aquí tens al
que busques. Pere li diuen i te un bon mas i un
bon carrascal.

Pere

– Jo necessito dona valenta i sana,
que rica no fa falta.

Paula

– Paula m'han dit tota la vida.
Masovera seré
si ell vol ser masover.

Mossen Pinyol

– Paula. No n'hi ha per a tant. Cipriano és bon
sagal. I no té mas, pero si té bona casa i bon
hort.

Cipriano

– Be mossen. Vosté sap com jo sóc.
Que sigue jove i viva...
i que no ho sigue molt.

Ursulina

– Ursula me diuen los pastors.
Ursula i pastora seré igual,
que per a mi la vida
és estar entre el bestiar.

Mossen Pinyol

– Ursulina. Ell és pastor de bous,
tot l'any va en lo bestiar.
Domingo va pels prats
i t'agradarà prou.

Domingo

- Pastor sóc i seré.
La que haigue de ser meua
ha de anar a tot arreu
i no ha d'anar de pressa.
Los pastors van al pas
per no cansar als bestiars.

Anna

- A mi em diuen Anna.
Vull un home com cal.
A mi mossen Pinyol me done igual
espardenyer o fuster,
que sigue lo que sigue tant se val.

Mossen Pinyol

- Ell és Elies i es bon espardenyer,
fa socs i avarques
i és germà del forner.

Elies

- Bona treballadora
i mare de família,
i que em dono uns quants fills
i em faigue companyia.

Casta

- Casta me van posar
i m'agrade aquell xic
cara d'esparvilat.

Mossen Pinyol

- Casta, dona, eixe no parle molt.
Es carboner i sempre està sol.

Ell fa carbó i res més...
i esparvilat si ho es.

Marc

- Jo parlo quan tinc que parlar
i callo quan he de callar.
Vull dona prima i alta,
alegre i balladora,
que gorda i rebasuda,
trista i panda,
ja ho serà si es fa vella.
I jo vull viure en ella
una vida molt llarga.

Totes les xiques pena-rogingues

- Lo que totes volem
es un home formal.
Lo primer que mos vullgue de valent.
Lo demés és igual.

Bons i ben parlats volem que siguen.
Que pàron i no crídon,
que soles no mos díxon.
Que bona salut tingen.
Lo demés vindrà sol
mossen Piñol.

Mossen Pinyol

- Mossen Brunyó, tia Petronil.la. Eixes xiquetes
saben molt bé lo que volen. Pensava trobarles
pites i templades, pero tant i tant... Xiquets!: Espero que sabreu respondre.

Xics de Vallibona

- Respondrem, mossen Pinyol. Si fa falta morirem per elles.

ACABE L'ACTE SEGON

Acte Tercer

Protagonistes

Cor de pena-rogines. Cor de vallibonecs. Capellà de Pena-roja. Capellà de Vallibona.

Cor de pena-rogines

- Mare de Déu de la Font bendita:
per nostra voluntat,
en tota llibertat,
venim ací set xiques de la Vila.

Mos voldríem casar,
si és que ells mos volen,
en eixos set fadrins
i ser les dones
que els puguen donar fills
i els puguen ajudar,
per a be o en lo mal,
per a totes les coses.

Cor de vallibonencs

- Mare de la Font, Mare de Déu:
Mos voldriem casar, si mos dixeuf,

en eixes set fadrines que veeu
i com que sou sa Mare, coneixeuf...

Vindran a nostra Vila,
cuidaran nostres cases,
alegraran la vida
nostra i dels nostres pares.

D'eixos ventres redons
vindran nous fills al poble.
D'eixos pits i mugrons
mamara la gent jove.

Mossen Brunyó

- En lo nom de Déu,
davant de sa Mare,
xiques de Pena-roja, los voleu?.

Cor de pena-rogines

- Sí que els volem, Pare.

Mossen Brunyó

- Hòmens de Vallibona,
Voleu en eixes dones?.

Cor de vallibonencs

- Les volem per a dones i mares.

Mossen Brunyó

- Si és tant tos voleu,
tant com natres hem vist,
davant de la Mare de Déu
per a sempre quedareu units.

En lo nom del Pare, del Fill i de l'Esperit.

Set parelles com set arbres,
set troncs i moltes branques.
Com oliveres, com a carrasques.

Creixeu i fruits doneu.
En lo bé i en lo mal
voleu-tos sempre igual,
aneu allí a on aneu,
a casa, al carrer o al bancal.
Esteu allí a on esteu.

Una pena-rogina

- Natres set que ja som
les dones que heu buscat,
ara mos heu de dir
com és la vostra Vila i com s'hi va,
per quin camí.

Un vallibonenc

- La Vila és xicoteta
pero bonica i clara,
entre cingles ficada,
mirant al riu discreta,
de cara al sol blanqueta,
de cara als horts plantada.

Un atre vallibonenc

- Per a anar-hi d'aquí,
s'hi va camí del mar,
per serres i per moles. Bon camí,
lo camí de llevant.

Mossen Pinyol

- Quan arribreu allí
voreu la vall tant bona

que direu: Vallibona,
quedemos sempre aquí.

Un atre vallibonenc

- Eixa és la nostra Vila,
menuda i amagada,
pero clara i bonica,
entre cingles ficada.

Lo Cérvol regue els horts,
als horts hi han hortalices.
Poble voltat de fonts
d'aigües fresques i llímpies.

Cor de pena-rogines

- Si eixa és la vila vostra
contentes vindrem natres,
dixarem Pena-roja,
vindrem a viure en vatre.

Mossen Pinyol

- Ara mon anirem
camins amunt, moles avant,
i un dia tornarem
moles avant cantant,
donat gràcies a Déu i a la Mare de Déu.

Cor de pena-rogines

- Mare de Déu de la Font,
natres mon hem d'anar
i a la vora del riu i de l'hort,
Tu t'hauràs de quedar.

Vindran a fer-te companyia,
Tu no et quedaràs sola,

que tens tota la gent de la Vila,
tota Penarroja.

Mossen Pinyol

— “Ante l’alta Sacro-santa
de la dolça Mare Meua,
davant de tu Verge Maria
em presento en valor
a oferir-te dels dos pobles
la promesa mes sincera,
mes cordial i verdadera
que pugue fer l’Amor”.

Te diuen los meus llabis,
i en silenci aginollats,
que et donen tot lo men cor.

Pobles de Vallibona i Penarroja!
Contesteu-me: Ameu a Maria?.

Pena-rogingues i vallibonencs

— Si!.

Mossen Pinyol

— La dixareu d’amar?.

Pena-rogingues i vallibonencs

— Mai!.

ACABE L’ACTE TERCER

Acte Quart

Protagonistes

La tia Maria. La tia Petronil.la. Los dos xiquets
que escolten la història. Les set pena-rogingues.
Los set vallibonencs. Xiquets menuts, de set
anys per avall.

La tia Maria va fent calça i va contant la història;
los xiquets escolten.

La tia Maria

— Los bancals de blat verdegen,
los prats estan florits,
los barranquets humits,
totes les herbes creixen.

La ginesta i l’argilaga grogues,
blau lo romer i timó,
la melca i agaó.

Brosten al barranc les sargues i les bogues.

Lo crespell blanquege pel solà,
les porrasses espiguen a les moles,
a l’hort van creixent les corrotjoles,
florixen los ginebres al pinar.

Al poble assossegat de Vallibona
hi ha un gran brogit de gent.
se’n prepare una festa,
bateix o casament?.

Les dones van al forn a fer pa.
La gent dels masos baixe capa a la Vila.
Donen menjar al bestiar,
repleguen l’haveria.

Los hòmens de la Vila
se'n van en processó
per barrancs i montayes
caba a l'Aragó.

Porten les millors mules,
en les pells de moltó,
les mantes morellanes
i ben plé el cornaló.

Fa un ventet fresquet barranc amunt,
uns pugen a cavall,
uns atres van a peu.
Xarrant i caminant pel camí avant.

Pujant la revolteta,
al Planet Verd dinaven
i la brolla fresqueta
les mules pasturaven.

A mitja tarda el sol
està per damunt del Vila-Sans.
Han baixat les Vinyasses,
les Roques del Masmut i més avall,
al Pigró de Sant Miquel
se revestix solemne el Capellà.

La Justícia i la gent de Pena-roja
espere al Pont Tallat.
Se troven i fan les reverències.
La Justícia i la gent de Vallibona
passen a davant.
La Justícia i la gent de Penarroja
se queden a ressagats.

Mare de Déu de la Font bendita,
Mare nostra,
Mare de Pena-roja, Mare de Vallibona.

Arribats a l'Ermita,
a la vora del riu,
la Mare de Déu està contenta
i'l Xiquet s'enriu.

La tia Petronil.la està pensativa i fa calça.
Les pena-rogines entren poc a poquet sense
tocar a la porta i li donen un "susto" a la tia Petronil.la. Detrás d'elles entren tamé los vallibonecs.
Ells i elles porten als xiquets menuts (los seus fills).

La tia Petronil.la esglaiada
– Uii!

Xics i xiques canten (música dels gojos a la Mare
de Déu de la Font).

Tornem de Vallibona,
tornem hòmens i dones,
tornem a la Font nostra.

"En zarza y Fuente renaces,
Madre de Dios de la Fuente".

Los fills venen en natres,
fills de pena-rogines,
per conéixer a sa Mare.

"En zarza y Fuente renaces
Madre de Dios de la Fuente".

La tia Maria

Tornen a Vallibona
los vallibonencs.
Queden a Pena-roja
los pena-rogins.
I la Mare de Déu de la Font,
a la vora del riu,
en lo Xiquet al braç
que s'enriu.

Set anys que passaràn
i set anys que han passat.
Al set anys tornaran,
uns més vells,
uns més grans,
uns que ja no ho voran.
Germans de nostra raça
uns atres naixeran.

La gent de Vallibona
torne cada set anys,
com torne el fill a la casa del pare
quan es gran,
com torne l'aigua al mar,
i tornen los moixons al mateix niu
cada any.

I la Mare de Déu de la Font,
a la vora del riu,
espere serena que tórnion,
i son Fill s'enriu.

Torneu vallibonencs,
torneu sempre,
que la Mare de Déu de la Font
i Pena-roja esperen.

Continue la tia Maria

Pero qué los pasé?. No em direu que esteu plorant?. Qué cara poseu?.

Un xiquet

No tia Maria. És que de totes les historietes que mos ha contat, eixa es la mes emocionant.

L'atre xiquet

— Tia Maria, vosté creu que si ara passare lo mateix que va pasar, la gent se portarie de la mateixa manera. Ara la gent no pareix que sigue tan humana i tan sencilla. Abans tot ere de tots i entre tots s'ajudaven. Vosté qué en pense tia Maria?.

Tia Maria

Alguna raó teniu. A vegades les personnes quan parlen o actuen, sol pensen en ells mateixos.

Si tots pensàrem un poc més en lo nostre veí, això serie un paradís i la felicitat i l'alegria abondarie com abonde lo sol al mes de juliol. Per això los dic, xiquets, que vatre que sou jovenets i que ara comencen a viure, comporteu-tos com a personnes alegres i sencilles i sobre tot en bondat i humanitat. Bé, avui, ja està bé, demà més.

Un xiquet

— Gràcies tia Maria. Vosté em recorde a la tia Petronil.la. Que bona és la tia Maria! Demá tornarem.

ACABE L'ACTE QUART I LA REPRESENTACIÓ

Any 1984

DESIDERIO LOMBARTE ARRUFAT
(fill de Pena-roja)